

Overweging Allerheiligen

1 november 2015, Dominicuskerk Oog in Al

Erik Borgman

gelezen: 1 Johannes 3,1-3

Openbaring, 7,1-16;

Psalm 24, Matteüs 5,1-12

1.

Met zoveel mensen berooid en zonder woonplaats langs de wegen, hoe *kan* Jezus het zeggen: gelukkig de armen van geest, gelukkig die vervolgd worden, gelukkig die tot zondebok worden gemaakt. Hoezo gelukkig?! het maakt mensen doodongelukkig. Het leidt niet zelden tot levenslange beschadiging, tot ondergang, tot de dood. Dat kan toch de bedoeling toch niet zijn! Niettemin lijkt het ook wel goed dat Hij het zegt. Zijn woorden suggereren iets wat wij op dit moment niet zomaar bedenken: Gelukkig is *niet* wie zich verschanst tegen het ongeluk, *niet* wie vasthoudt aan veroverde rijkdom, *niet* wie anderen ziet als bedreiging. Wij zijn *niet* gelukkig als we bang zijn voor wat ons kan worden afgenomen, gelukkig zijn we als we vertrouwen op wat ons toevalt. Wij zijn *niet* gelukkig als we nooit huilen, maar als we delen in het verdriet dat de omstandigheden veroorzaken. Lijden onder wat kwaad is, is vaak de meest levendige verbinding met wat goed is. Geluk is *niet* je tevreden stellen met wat onder de gegeven omstandigheden bereikbaar is. Geluk is blijven verlangen naar wat echt doet leven en daarin alles wat je hebt en alles wat je bent investeren. Die investering is de enige die redeneert.

Op Allerheiligen gedenken we de gemeenschap van degenen die vóór ons deze investering deden. En we prijzen ons gelukkig met hen verbonden te zijn. Vaak verschijnen heiligen als krachtpatsers in het geloof, mensen die zo innig met God verbonden zijn dat ze de zorgen en de verleidingen van de gewone wereld niet lijken te voelen. Neem – om dicht bij huis te blijven – onze eigen Sint Dominicus, van wie gezegd wordt dat hij altijd tot God of over God sprak. Het is niet makkelijk voorstelbaar dat je met zo iemand een hele nacht in de kroeg kunt zitten, wat toch ook over hem verteld wordt. Of neem Catharina van Siena, in dominicaanse kring eveneens zeer vereerd. Zij leefde een tijd lang letterlijk van de eucharistie en dat zien wij toch niet gemakkelijk als een gezond dieet! Of neem – willekeurig ander voorbeeld – Benedictus Labre (1748-1783), de patroon van een verkennersgroep waarvan ik lid was. Die wilde zo graag in armoede leven dat hij onherkenbaar als zwerver onder de trappen van zijn eigen ouderlijk huis verbleef.

Maar het feest van Allerheiligen herinnert eraan dat heiligen niet per se de mannetjesputters van het geloof zijn. Tijdens zijn bezoek aan de Verenigde Staten, vorige maand, zei paus Franciscus in New York, de prototypische wereldstad, dat onze wereldsteden met al hun exhibitionisme ook veel verbergen en onzichtbaar maken: de gezichten van degenen die het recht op burgerschap van de stad ontzegd wordt, vreemdelingen, kinderen die geen onderwijs kunnen genieten, die medische zorg ontberen, daklozen, eenzamen, psychiatrische patiënten. Zij blijven, zei de paus, aan de kant van onze lanen en van onze straten, 'in een oorverdovende anonimiteit.' De heiligen zijn degenen die zich niet aan deze logica van de stad aanpassen, niet zien met de ogen die zich uit zelfbescherming blind houden, maar aan de kant blijven staan van wat onzichtbaar is. Niet zelden leidt dit ook voor henzelf tot onzichtbaarheid en anonimiteit en dat is dan hun kracht. 'Noem mij geen heilige', heeft de Amerikaanse katholieke activiste Dorothy Day (1897-1980) gezegd, voor wie het proces van heiligverklaring in 2012 door de Amerikaanse bisschoppen niettemin in gang is gezet. *'Don't call me a saint'*. Want als ze je een heilige noemen, dan wil dat volgens haar zeggen dat je in feite niet langer serieus genomen wordt.

2.

Johannes van Patmos, de schrijver van het Bijbelboek Openbaring, is een waarachtige Ziener. Hetgeen in de geschiedenis van Jezus van Nazaret, hetgeen in zijn leven en lijden, in zijn dood en begrafenissen, in zijn opstanding en nieuwe gemeenschap met God aan het licht komt, dat ziet Johannes in de hele geschiedenis terug. Hoe turbulent de tijden ook zijn, hoezeer alles lijkt te wijzen op catastrofe en nakende ondergang, het uiteindelijke perspectief is dat van de hoop. God verzamelt opnieuw zijn mensen en dat geeft allen en alles een nieuw uitzicht. Zijn beelden van kosmische allures kunnen verwarrend zijn en de boodschap die hij verkondigt is weerbarstig. Kun je zien, zo vraagt Johannes de Ziener, kunnen jullie zien dat wanneer een ordening die op overheersing en uitbuiting is gebaseerd instort, dat dit natuurlijk een ramp is vanwege de slachtoffers die er vallen, vanwege alle angst, vanwege alle pijn, vanwege alle wanhoop. Maar kun je zien dat het ook zegen kan betekenen, omdat het goede nu een nieuwe kans krijgt. Er ontstaat nieuwe ruimte voor gemeenschap, nieuwe ruimte voor vrijheid en voluit leven, er is ruimte voor herstel, voor genezing en hoop. Voor wie het kan zien is het al zichtbaar: twaalf stammen had het oude volk van God, het vernieuwde volk heeft twaalf keer twaalf keer duizend individuen (Openbaring 7,4), die tot bijzondere lidmaten zijn aangemerkt: overmaat op overmaat.

En deze honderdvierenveertigduizend getekenden zijn op hun beurt de voorlopers van een onoverzienbare menigte: 'een grote menigte die niemand tellen kan' (vers 9). Zij hebben, zo staat er, in de grote verdrukking hun kleren witgewassen in het bloed van het lam' (vers 14). Net als Jezus lijken zij hulpeloze slachtoffers, kanonnenvoer, speelbal van de grootmachten, afval van de geschiedenis. Maar net als Jezus is hun schijnbare ondergang de weg naar nieuw, naar waarachtig nieuw leven. Lijden onder het kwade is de ultieme vorm van eer brengen aan het goede. Daarom is hun lijden hun glorie, het rood van hun bloed het wit van hun overwinning. Hun leven brengt eer aan God en God is op zijn beurt hun beschutting en bescherming. In de taal van Openbaring: '[Zij] staan... voor de troon van God, en dienen... Hem dag en nacht in zijn tempel, en Hij die op de troon zetelt zal zijn tent over hen uitspreiden' (vers 15).

Voor eeuwig Gods lof zingen: doodsaai. In menige afrekening met een roomse jeugd valt te lezen dat dit van kindsbeen af de emotie was van de hoofdpersoon. Maar er staat niet dat wij in plaats van voluit te leven Gods lof moeten zingen, er staat dat ons leven God lof *is*, als wij ons voegen in die menigte die niemand tellen kan. In hen die verborgen en vaak ongezien, en als ze gezien worden niet zelden onbegrepen en geminacht weigeren de machten te dienen die de dienst lijken uit te maken, maar die doen wat goed is *omdat* het goed is, ook al lijkt het zinloos en hopeloos, in hen heeft God altijd onder mensen gewoond en woont God nog steeds onder ons; dankzij hen blijven wij bewaard.

Het zou ons moed kunnen geven: ik hoop en bid dat het mij moed geeft, om te zeggen en te blijven zeggen wat moet worden gezegd, om te doen en te blijven doen wat moet worden gedaan.

3.

Het is vanouds de overtuiging van de kerk dat zij die voluit leven bij God, waar geen honger en dorst meer geleden wordt, waar geen gevaar meer is voor zonnesteek of woestijngloed en waar alle tranen worden gedroogd, het is vanouds de overtuiging van de kerk dat zij in verbinding staan met degenen die nog druk bezig zijn de honger en de dorst te verslaan, die de hitte van de dag nog voluit moeten verdragen en die de tranen keer op keer in de ogen springen, en die dan maar moeten zien dat zij ze zelf afwissen. Degenen die op hun bestemming bij God zijn en degenen die moeten strijden om niet alleen hun bestemming te bereiken, maar om een besef van bestemming vast te houden, de heiligen in de hemel en de

heiligen op aarde, zij en wij vormen één 'gemeenschap van de heiligen', Wij zijn één kerk, op aarde en in de hemel, strijdend en triomferend. Zij zijn volgens het overgeleverde beeld onze voorspraak, brengen onze zaak voor God. Tot deze ene kerk behoren overigens ook nog degenen die volgens de overgeleverde voorstelling na hun dood in het vagevuur verblijven, omdat hun goedheid nog verder moet worden uitgezuiverd om definitief en geheel met God verenigd te kunnen worden. 'Heer, schenk hen het eeuwige rust en het eeuwige licht verlichte hen, dat zij rusten in vrede'.

Hoe wij ons dit uitzuiveren door het eeuwige licht en het rusten in het eeuwige licht ook precies voorstellen, deze verbondenheid van allen die, ieder op eigen en unieke en onvervangbare wijze, Gods goedheid, waarheid en gerichtheid ten leven belichaamden en belichamen, is een grote troost. Wij zijn de eerste niet, wij zullen ook de laatste niet blijken te zijn, maar in de keten van de generaties mogen wij in het spoor van onze voorgangers en gedragen door hun door het leven gelouterde liefde, en als wegbereiders van degenen die na ons komen en gedragen door hun altijd jonge hoop, in deze keten van de generaties mogen wij ons geluk vinden. Een geluk dat verborgen kan zijn in armoede en gegeven kan worden in honger en dorst, omdat dat je wat je ten deel valt in dankbaarheid doet ontvangen. Geluk dat schuil kan gaan in verdriet, omdat dit je verbindt met wie worden getroost. Geluk dat zich kan manifesteren in barmhartigheid en zachtmoedigheid, omdat die je barmhartigheid ten deel laten vallen en geluk dat schuil gaat in het stichten van vrede, omdat dit verbindt met de God die vrede is.

Steeds is ieder daarin uniek, maar nooit zijn we daarbij alleen. Nooit ontberen wij voormoeders en voorvaders waaraan we ons kunnen optrekken, nooit zijn we zonder mentrices en mentoren die ons bijstaan. Hoe bijzonder en eenmalig wij ook zijn, ook in de weg die wij te gaan hebben, nooit zijn we aan onszelf overgelaten. Er is een grote menigte die niemand tellen kan, we staan nooit alleen, ook al kan dat wel zo voelen.

Staan we dan op, en plaatsen wij ons in de ruimte van de menigte die niemand tellen kan, de schier oneindige gemeenschap van Gods lieve heiligen.

gezongen: litanie van alle heiligen